

Dr. Szilágyi Katalin*

A FRANCIA SZEMÉLYTELEN MONDAT IGÉI, SZEMANTIKAI MEGKÖZELÍTÉS

A személytelen szerkezet a francia nyelv egyik érdekes jelensége. Ez a szerkezet általában transzformáció eredménye, melynek következtében a mondat elején álló határozatlan alany a mondat réma pozíciójába kerül. A személytelen transzformáció nem kötelező, de a mondat által közvetített információ egyensúlya miatt jobb, ha a mondat téma pozíciójában nem áll határozatlan főnévi csoport - SN.

A személytelen mondat szerkezetét tekintve három lehetőség különül el:

A) il + V + SN

B) il + V + que + Prop. / + de + Inf.

C) il + időjárás jelenségeket megnevező kifejezések.

E három típus egyúttal megfelel a transzformáció kvázi-kötelező, kötelező és kizárólagos jellegének.

Az A) pontban említett transzformáció nem kötelező, a mondat SN + V szerkezetben is elfogadható, bár általában kerülendő a mondat elején álló határozatlan SN.

(1) ?Un train arrive toutes les heures à la gare de Lausanne.

(2) Il arrive un train toutes les heures à la gare de Lausanne.

A B) pontban megnevezett transzformáció kötelező, mert a transzformált mondat elejére kerülő kompletív, vagy infinitív mellékmondatot nem követheti személytelen főmondat.

(3) Il est évident que la situation est délicate.

(4) *Que la situation est délicate il est évident.

A C) pontban jelölt esetekben a személytelen mondat az egyetlen lehetőség, hiszen nem lehet pluriperszonálissá alakítani, illetve pluriperszonális mondatból transzformált mondatnak tekinteni a meteorológiai jelenségeket jelölő mondatokat.

---

* BGF KKFK Francia Nyelvi Tanszék docense.

SZILÁGYI KATALIN: A SZEMÉLYTELEN MONDAT IGÉI...

A) IL + V + SN

- a) tárgyatlan igék (Vi) ..... il + V + SN
 b) tárgyas igék aktív alakban (Vt) (bizonyos megszorításokkal) ..... il + V + (Compl.)
 c) tárgyas igék passzív alakban ..... il + être V + Compl
 d) indirekt tárgyas igék aktív alakban (Vtind) ..... il + V + SN + Compl.
 e) indirekt tárgyas igék passzív alakban ..... il+ êtreV + SN + Compl.
 f) visszaható igék (Vp) ..... il +se V + SN (+ Comp.)

Az alábbi táblázat összefoglalja az érintett igék csoportjait:

IGÉK	PLURIPERSZONÁLIS ALAKOK		IMPERSZONÁLIS ALAKOK		
	Aktív	Passzív	Aktív	Passzív	Vissz. passz.
Tárgyatlan	+	-	+	-	-
Tárgyas	+	+	+ (megköt.)	+	-
Indirekt tárgyas	+	-	+	+ (megköt.)	-
Visszaható	+	+	+	-	-

Elemzésemben a fent említett mondat szerkesztési változatokat követem.

a) Tárgyatlan igék - il + V + SN

Mivel a tárgyatlan igék direkt tárgyi helye üres, a személytelen mondat séquence eleme erre az üres helyre lép be. Ha a séquence elmaradna, a mondatot bevezető *il* névmásnak anafórikus referencia tartalma lenne, tehát elveszne a személytelen érték.

Már ezen a helyen le kell szögezni, hogy személytelen mondat állítmánya nem lehet az *être* ige. (Itt nem az *être + V(Cop) + de + Inf. / que + Prop* szerkezetéről van szó, hanem az *il + être + SN* kifejezésről.) Ennek a tilalomnak az oka könnyen belátható: ha az állítmány az *être* ige, az *il* alanyi névmásként kap referenciát.

A másik érv szemantikai, mely szerint az ige az attribútum által közvetített információt hívja elő, és nem az SN létét jelenti.

(5) *Il est un train.

(Ez alól a tilalom alól kivétel a mesékből ismert archaikus *il était une fois un roi* típusú kifejezés.)

A korlátozás másik, fent említett, szemantikai oka: a személytelen mondatok intranszitiv állítmányának állapotot, vagy eseményt kell jelentenie.

(6) Il arrive un train.

(7) Il gisait un homme sur le trottoir.

(8) Il meurt un homme toutes les minutes.

(9) Il dormait un chat dans la pièce.

KÜLKERESKEDELMI FŐISKOLAI FÜZETEK, 9.

---

(10) Il nous vient des Français, des Allemands.

(11) Il lui vient un bouton sur le nez.

(12) *Il dégelait la plupart des rivières.

(13) *Il vieillit des femmes.

(14) *Il vient certains étudiants.

A felsorolt mondatok mindegyikében határozatlan determináns vezeti be az SN-t, tehát nem ez az oka annak, hogy egyes mondatok hibásak. Ezek a mondatok [(12), (13), (14)] az ige szemantikai tartalma miatt hibásak. A személytelen mondat állítmánya bevezeti a tematikus SN-t: a kommunikáció során először kerül szóba ez a szókapcsolat. Tehát az állítmánynak szemantikailag „üresnek” kell lennie, mivel nem állhat szemantikai kapcsolatban semmilyen korábban közölt elemmel. Ez a szemantikai „üresség” többféleképpen jöhet létre:

- az ige értelme állapotot vagy bekövetkezést jelent (*il arrive, il existe*),
- az ige egy gondolatsort összefoglaló SN-t vezet be (*Il m'est arrivé un grand malheur qui...*),
- körülményhatározó a mondatban (*Il y coulait une rivière.*).

Ez utóbbi mondat az *y* nélkül hibás lenne.

(15) *Il coulait une rivière.

Ha a fenti feltételek közül egyik sem teljesül, az adott igével nem lehet helyes mondatot alkotni, (12) – (14) ezért agrammatikus mondatok.

Teljes szemantikai értékű tárgyatlan igék is betölthetik a személytelen mondat állítmányának pozícióját akkor, ha az SN-nel komplex rémát alkotnak. Az egyetlen korlátozás itt az, hogy az igének eseményt kell jelentenie.

(16) Il est tombé un homme dans la rue.

Az ige eseményt jelent (*tomber*), és az SN-nel komplex rémát alkot: „*chute d'un homme*”.

b) Aktív tárgyias igék (Vt) - il + V + (Compl.)

Sok elemző nem foglalkozik az aktív tárgyias igékkel a személytelen transzformáció kapcsán. MARTIN (1970: 377 – 393) kifejezetten kizárja a tárgyias igék aktív alakját, mint lehetséges személytelen állítmányt. („*Le verbe ne peut en aucun cas être un verbe transitif, il est obligatoirement intransitif.*”)

Példát is említ:

(17) Un train conduira les voyageurs à Paris.

(18) *Il conduira un train les voyageurs ...

A fenti mondatban valójában nem az ige tárgyias vagy tárgyatlan mivolta okozza az agrammatikalitást, hanem a szemantikai komponens.

BONNARD (1987: 329) is kizárja a tárgyias igéket a személytelen szerkezet köréből, mivel zavart okozna a tárgyias ige tárgya és az azonos helyen megjelenő személytelen séquence. („*Un verbe transitif ne peut recevoir la construction impersonnelle, parce que son sujet devenu régime serait confondu avec le complément d'objet direct de la phrase. Le règlement impose une tenue correcte. *Il impose le règlement une tenue correcte.*”)

SZILÁGYI KATALIN: A SZEMÉLYTELEN MONDAT IGÉI...

Vannak azonban direkt tárgyas igék, melyek személytelen mondat állítmányaként állhatnak, ezek azok, amelyek direkt tárgyuk nélkül is szerepelhetnek. Ennek az az oka, hogy a direkt tárgy helye üres, melyet a séquence betölthet. (Erre a gondolatra később visszatérek.)

A szemantikai feltételek a tárgyas igék esetében is egyértelműek:

- a Vt tárgyi bővítmény nélkül szerepel, mert az SN tárgyi bővítmény a mondat réma elemébe kerülne, és a személytelen SN réma jellegét megszüntetné,
- a Vt szemantikai tartalma létezésre, eseményre vezethető vissza,
- a Vi esetében említett körülményhatározó.

(19) Il y mangeait quelques étudiants.

(20) Il y lisait quelques étudiants.

(A fenti két mondatot KEŞIK [1985] cikkéből idéztem [56 – 57].) Mindkét mondatban a körülményhatározó miatt az igék értelme a létezésre vezethető vissza: *Ils y étaient mangeant, lisant*. Ezen túlmenően a fenti igék eseményt is jelentenek. Ezzel szemben (21) és (22) elfogadhatatlanok:

(21) *Il construisait de bons architectes dans cette ville.

(22) *Il conduisait des femmes.

Bár mindkét mondat állítmányának szemantikai tartalmában van esemény komponens, a létezésre vonatkozó korlátozás nem érvényesül: sem a *construire*, sem a *conduire* ige értelmét nem lehet a létezésre visszavezetni.

Bizonyos esetekben tárgyas igék tárgyi bővítményükkel együtt szerepelhetnek személytelen mondatban. Ez pronominalizált tárgyi bővítmény esetén lehetséges, azért, mert a bővítmény így témaként szerepel, és nem bontja meg a személytelen SN réma jellegét.

(23) Il t'attend un pays ruisselant de lait et de miel. [92] Il nous gagnait une fièvre triste (idézet KEŞIK fent említett cikkéből – [57].)

(24) *Il attend Pierre un pays...

(24a) *Il gagne Marie une fièvre...

(24) és (25) elfogadhatatlanok, mert a direkt tárgy helyén álló séquence és maga a direkt tárgy megbontják a szemantikai egyensúlyt a személytelen mondat réma-elemében, továbbá mindkét SN határozott.

c) Passzív tárgyas igék il + êtreV + Compl.

Ez a transzformáció két lépésben történik:

Sakt → (Tpass) → Spass

Spass → Timp → Simp

Ez a két lépésből álló transzformáció nagyon produktív, mivel a passzív transzformáció felszabadítja az ige utáni bővítmény helyét, amelyet a személytelen transzformáció következtében az igtől jobbra mozdított SN szabadon betölthet.

Különbséget kell tennünk állapotot, eredményt és cselekvést jelentő passzív igék között. Az előbbi két csoport a melléknevekkel azonos disztribúciót mutat, a melléknevek pedig kizártak a személytelen transzformáció köréből. (EMONDS feltétele: a transzformációk szerkezetartóak, a bázisban generált szerkezetnek a felszínen is ugyanúgy kell megjelennie, ha a bázisban ige állt, nem lehet helyette a felszínen melléknév [RUWET 1982: 27 – 75 alapján]). Ennek megfelelően az állapotot és eredményt jelentő passzív igéket ki kell zárni a személytelen transzformáció köréből.

KÜLKERESKEDELMI FŐISKOLAI FÜZETEK, 9.

---

(25) *Il est heureux une femme.

A melléknév használatának tilalmát az imperszonális mondatban szemantikai magyarázat is alátámasztja. A melléknév szemantikai tartalma nem redukálható 0-ra, a melléknév nem alkothat üres szemantikai tartalmú állítmányt. A minőségjelző melléknév kizártsága az imperszonális mondatból összefügg az SN determináltságával is. A határozatlan determinánssal bevezetett főnév - minőségjelző kapcsolat az általános olvasat esetétől eltekintve lehetetlen.

(26) *Des flics sont brutaux.

(27) Pierre lit certains livres.

(27a) Certains livres sont lus.

(27b)*Il est lu certains livres. — eredményt kifejező passzív ige, amely kizárt a személytelen transzformációból.

(28) L'enfant casse un vase.

(28a) Un vase est cassé.

(28b) *Il est cassé un vase. — állapotot kifejező passzív ige

A harmadik passzív szerkezet, a cselekvést jelentő passzív alakú ige, komplex rémát alkot az SN-nel, az ige a séquence alapja, tehát vele egységes szemantikai tartalmú kifejezést alkot.

(29) Il est élu des délégués dans les conditions prévues par la loi. (il y a élection des délégués...)

Alaposabb vizsgálat után kitűnik, hogy eredményt kifejező passzív igék mégis szerepelhetnek imperszonális mondatban.

(30) Dans le hall de l'usine il est affiché un placard annonçant les résultats du trimestre.

Az *être affiché* kifejezés értelme a jelenlétre vezethető vissza (*se trouver par la suite d'affichage*), így a mondat elfogadható.

Az állapotot kifejező igék szemantikai tartalmát nem lehet a jelenlétre visszavezetni (**être présent, se trouver par suite de casse*). Az állapotot kifejező passzív tárgyias igék nehezen tűrik meg a határozatlan determinánssal bevezetett SN-t, hiszen, ha valaminek az állapotát jellemzi egy mondat, akkor egy korábbi mondatnak szükségképpen a létét kellett említenie. Így az állapotról szóló mondatban az SN-nek határozott determináns a bevezetője, ezt pedig kizárja az imperszonális transzformáció.

(31) ?Une femme est aimée. (hacsak nem általában használjuk a kifejezést: une femme en général [= toutes les femmes] est aimée.)

(32) Il a été mangé dans cette salle.

(33) Il a été construit des maisons en béton.

(34) *Il a été mangé par la rouille. (Le fer a été mangé par la rouille.)

Megjegyzem, hogy (32) kétértelmű: ha az *il* névmást anafórának tekintjük, a mondat nem veszti el grammatikus mivoltát, de a mondat nem imperszonális.

(34) azért elfogadhatatlan, mert a mondat ágense élettelen. Az állapotot jelentő tranzitív passzív igék csak élő implikált ágenssel alkothatnak személytelen mondatot. Ennek a megkötésnek is a referencia az oka: ha az ágens személyt jelent, a mondatot bevezető *il*-nek nincs anafórikus értéke, hiszen nem utalhat azonos elemre a mondat alanyának helyén álló *il* és az implikált ágens. Ha azonban az ágens nem személy, az *il* referenciatartalmat kap, és az eredmény pluriperszonális passzív mondat.

d) Indirekt tárgyias aktív igék (Vtind) il + V + SN + Compl.

- (35) Il convient à tout le monde de partir maintenant.
(36) Il plaît aux uns de changer les conditions, mais il déplaît aux autres de parler de changements.
(37) Il accède à ce poste plus d'agrégés qu'avant.
(38) Il incombe des charges trop lourdes au président.
(39) Il répugne à de plus en plus de gens de pratiquer le marchandage.
(40) *Il répugne à beaucoup de gens des parfums trop forts.
(41) *Il incombe au président des charges trop lourdes.

(40) és (41) elfogadhatatlanságát a szemantikai tartalom magyarázza. Két bővítményhelyű igék esetében a direkt tárgynak, tehát a cselekvés célpontjának kell közvetlenül követnie az igét. Az ige után álló rematikus séquence nagyon hosszú, és az igéhez közvetlenül kötődő szintagma elveszteni közvetlen kapcsolatát azzal az elemmel, amely alapot szolgáltat a számára.

e) Indirekt tárgyias passzív igék -il + êtreV + SN + Compl.

- (42) Après examen de votre dossier il a été accédé à votre demande.
(43) Il a été procédé à une enquête.
(44) Il a été convenu et arrêté ce qui suit.
(45) Il a été parvenu à un accord acceptable pour les parties concernées.
(46) *Il a été contenu quelque liquide dans la bouteille.
(47) Il a été appartenu aux juges de rendre justice.

(46) azért agrammatikus, mert a mondatban leírt cselekvés élettelen ágenshez kötődik. A személytelen passzív mondatban implikált ágens élő kell, hogy legyen, mint a tranzitív passzív imperszonális igék esetében.

f) Visszaható igék (Vp) - il +se V + SN (+ Comp.)

Ez a fajta transzformáció nem ritka jelenség a francia nyelvben. Két eredete lehet a visszaható személytelen mondatnak:

- a *se moyen* igék (RUWET, 1972: 87 – 125) (a kifejezés olyan passzív értelmű visszaható igéket foglal össze, amelyek ki nem fejezett ágenst implikálnak, pontszerű időmeghatározással összeegyeztethetetlenek, általános, szokásos értékük van),
- pronominalizált direkt tárgyias igék.

- (48) Il s'est produit quelque chose de grave.
(49) Il se passera des années avant qu'ils se rencontrent.

(48)-ban *se moyen* alakot találunk, itt az SN az ige direkt tárgya. (49) pronominalizált tárgyias igét tartalmaz.

A visszaható személytelen szerkezetből kizártak a kölcsönösséget és a valódi visszahatóst kifejező igék.

- (50) *Il se battait des ennemis farouches.
(51) *Il se fardait un acteur dans sa loge.

KÜLKERESKEDELMI FŐISKOLAI FÜZETEK, 9.

---

(50) és (51) azért kizártak, mert a *se* névmás és a séquence SN-je koindexáltak, ami miatt az *il* névmás referenciatartalmat kap. Ez pedig ellentmond a személytelen transzformáció elsődleges feltételének: az *il* névmásnak nem lehet referenciatartalma. Egy másik ok is kizárja a visszaható és kölcsönös igéket: ha a séquence-ban olyan elem áll, amelynek referenciális indexe egy korábbi elem indexével azonos, a séquence nem töltheti be a rémára vonatkozó feltételeket: nem tartalmaz új információt.

A visszaható személytelen ige kettős jelleget mutat. Egyrészt az aktív igékkel, másrészt a passzív igékkel mutat hasonlóságot.

(52) Il s'abîmait de beaux linges dans les armoires humides de cette maison abandonnée.

(53) Il se lave des tonnes de linges avec ce produit.

(52) nem passzív értelmű, mondhatnánk az egyszerűség kedvéért, hogy a *s'abîmer* ige imperszonális transzformációjáról van szó.

(53) két megelőző stádium újrírásának tekinthető:

- *Ce tissu se lave avec ce produit.*
- *X lave ce linge avec ce produit.* – erre a mondatra azért van szükség, hogy a személytelen transzformáció egyik feltétele, az implikált élő ágens jelenléte meglegyen. Éppen az ágens hiánya miatt elfogadhatatlanok a következő típusú kifejezések: **il se sait / il se connaît...* az állapotot kifejező igék esetében.

B) IL + V + QUE + PROP. / (DE) + INF.

(54) Il me souvient de cette histoire.

(54a) Un soir, t'en souvient-il, nous vogueons en silence. (LAMARTINE)

A *de* (54)-ben valós prepozíció inkább, mint igei vonzat. Erre bizonyíték (54a)-ban az *en* névmás.

(55) Il faut partir. Oui, il le faut.

(55a) Il le faut, que tu partes.

(55b) Il me la faut, cette bague.

(55c) Que vous faut-il, Madame? Il me faut trois beaux biftecks.

(56) Max est-il fou? Oui, il le semble.

(56a) Qu'est-ce qu'il te semble? – Il me semble que ton idée n'est pas bonne.

(56b) Ce qu'il (me) semble, c'est que Max est devenu fou.

(56c) Quoi qu'il te semble, Max n'est pas fou. (A mondatokat RUWET (1990: 43 – 97, 74) cikkéből idéztem.)

Ezek a példák azt igazolják, hogy (55), (56) igéi a bázisban a felszíni szerkezethez hasonló formában generálódnak:

[S₁ [NP □] *semble* [S₂]].

A transzformáció az üres NP helyére az *il* névmást rendeli.

(57) Il arrive souvent que Pierre soit en retard.

(57a) *Que Pierre soit en retard arrive souvent.

A személytelen transzformációnak éppen az a szerepe, hogy általa elkerülhető legyen, hogy a komplementív, illetve az infinitív mellékmondat az alany helyére kerüljön.

SZILÁGYI KATALIN: A SZEMÉLYTELEN MONDAT IGÉI...

---

(58)*Que ce nom effleurât son esprit pour qu'il rougisse suffisait.

(59) Il suffisait que ce nom effleurât son esprit pour qu'il rougisse.

(60) *Mettre au net ces contours flous m'appartient.

(61) Il m'appartient de mettre au net ces contours flous.

A személytelen mondatrészt követő kompletív mellékmondat nem lehet forrása a *le, la, les* tárgy-esetű névmásoknak. Ez a megkötés könnyen belátható, hiszen ezek a kompletív mondatok nem tárgyi alárendelésből származnak.

Meg kell vizsgálnunk újra, milyen igét tartalmaz a főmondat, mivel ez dönti el a mondat szerkesztésének lehetőségeit.

A legjelentősebb igecsoportot a tárgyatlan igék képezik, beleértve az attributív igét is.

(62) Il arrive que papa fait les achats.

(63) Pour être connu, il suffit en somme de tuer sa concierge.

A következő igecsoport az indirekt tárgyas igék csoportja.

(64) Il plaît aux uns de...

(65) Il appartient aux tribunaux que...

A visszaható igék is részt vehetnek a személytelen mondatok B) csoportjának képzésében.

(66) Il se produit que...

(67) Il se peut que...

(68) Il s'agit de/de ce que...

Hasonlóképpen a passzív alakú tárgyas igék is:

(69) Il est dit que/de...

(70) Il sera précisé que/de...

(71) Il est demandé de/que...

(72) Il est reconnu de/que...

Ezek a mondatok gyakran a cselekvő megjelölése nélkül fordulnak elő.

Az attributív igét kizártuk a személytelen transzformációban résztvevő igék köréből abban az esetben, amikor az *être* ige nem copulaként, hanem teljes szemantikai tartalommal rendelkező igeként szerepel. Ha a séquence helyén *que*-vel bevezetett kompletív vagy *de*-vel bevezetett infinitív proposíció áll, az attributív ige igen gyakran fordul elő imperszonális mondatokban.

(73) Il serait plus juste de dire: incomfort.

(74) Il est bon de faire cela.

(75) Il est bon que tu fasses cela.

(76) Il serait plus juste qu'on dise incomfort.

Az eredményt jelentő személytelen passzív mondatok rokonságot mutatnak az attributív mondatokkal, mivel a szenvedő szerkezet is eredményt jelent.

(77) Il est exclu de voir cela.

KÜLKERESKEDELMI FŐISKOLAI FÜZETEK, 9.

---

(78) Il est exclu que vous voyiez cela.

Tárgyas igék is előfordulhatnak ebben a kategóriában.

(79) Il nous intéresse de...

(80) Il nous concerne que...

(81) Il nous touche de...

Ezek az alakok bizonyára analógia alapján jöttek létre olyan mondatok mintájára, mint:

(82) Il nous importe de...

(83) Il nous déplaît de...

A tárgyatlan és az analóg szerkezetekben névmás szerepel, amely a tárgyatlan szerkezetben indirekt tárgyat, az analóg szerkezetben direkt tárgyat jelöl. Az analógiát valószínűleg a két névmás morfológiai azonossága eredményezte. Máskülönb helyesek lennének a következő mondatok is:

(84) *Il apporte de nombreuses informations que...

(85) *Il enrichit de...

Összefoglalva az eddigi elemzést, kitűnik, hogy, az A) típusú, *il + V + SN* személytelen szerkezet alkalmazásának szabályai sokkal szigorúbbak, mint a B) típusú, *il + V + que + Prop* szerkezetű mondatok esetében. A szabályok szigorúsága a szemantika területén is megmutatkozik. Az SV csak bekövetkezést, létezést jelenthet, ha a séquence helyén főnév áll. Ha a séquence = propozíció, ez a korlátozás nem érvényes. Így a következő mondatok helyesek:

(86) Il ne me déplaît pas de...

(87) Il importe que...

Ezzel szemben az alábbi mondatok elfogadhatatlanok:

(88) *Il ne me déplaît pas une telle situation.

(89) *Il importe un tel fait.

A személytelen főmondat igéje más szemantikai korlátozásoknak felel meg a B) típusú mondatokban.

Az *il + V + que + Prop* típusú mondatok esetében, az ige tény, vagy cselekvést jelent. Ez a kettőség igen lényeges, mert ez dönti el a választást a ragozott igés mellékmondat, illetve a főnévi igeneves mellékmondat között. Ha az állítmány (ige, vagy attributív szerkezet) tényt vagy cselekvést jelent, a mondat propozícióval, illetve infinitíves szerkezettel épül. Az *il est + Adj* állítmányt kizárólag infinitív követi, ha cselekvésről van szó. Ez elsősorban a könnyűséget, nehézségeket jelentő melléknevekre vonatkozik.

(90) Il est facile de comprendre.

(91) *Il est facile que tu comprennes.

Csak cselekvést lehet könnyűsége vagy nehézsége szerint megítélni, tényt nem.

(92) *Le fait que tu comprennes est facile.

Ez a mondat értelmetlen. Tényt közlő melléknevek után kötelező a ragozott igés mellékmondat használata, mivel az infinitíves propozíció esetében az alany indifferens. Tényt alanyról – személyről, dologról – lehet közölni, nem pedig cselekvésről.

(93) Il est incontestable qu'il viendra.

(94) *Il est incontestable de venir.

Ez a mondat értelmetlen, mivel nem összeegyeztethető a tényt közlő melléknév és az infinitív. Tudnunk kell, hogy a melléknév kire-mire vonatkozik, tehát ragozott igére van szükség.

Nem könnyű azonban két csoportra osztani a mellékneveket aszerint, hogy tényt, vagy cselekvést jelentenek-e. Előfordulhat, hogy egy melléknév tényt is, cselekvést is jelöl, ilyen esetben az imperszonális főmondatot *que*-vel bevezetett mellékmondat, vagy *de*-vel bevezetett infinitív szerkezet is követheti:

(95) Il est bon de vivre ici.

(96) Il est bon que je vive ici.

C) METEOROLÓGIAI JELENSÉGEKET MEGNEVEZŐ MONDATOK

Ezek a mondatok az „igazi” személytelen mondatok. Nincs pluriperszonális megfelelőjük, elemzésük más megközelítést igényel.

RUWET (1990: 43 – 97) szerint az időjárási kifejezések személytelen *il*-je tematikus. Referenciális értéket mutat, ami lehet megszemélyesítés, vagy a meteorológiai jelenség okára való utalás. Ezt az állítást támasztják alá az olyan mondatok, mint (97) és (19). („... *dans certaines conditions le sujet impersonnel des verbes météorologiques peut prendre une sorte de valeur référentielle... une espèce de personnification, peut-être de la cause de la pluie.*” 89)

(97) On dirait qu’il veut pleuvoir.

(98) Regarde-moi ça! Il essaie de pleuvoir.

Ezzel együtt RUWET fenntartja azt a lehetőséget is, hogy a meteorológiai jelenségeket megnevező mondat személytelen *il*-je expletív, üres alany.

Miért éppen az időjárási jelenségeket jelöli személytelen szerkezettel a nyelv? Talán, mert ezek a jelenségek (eső, hó, szél, mennydörgés stb.) fel nem fogható, meg nem érthető jelenségek (természetesen nem fizikai értelemben), és az okot, a jelenségek előidézőjét tartja a nyelvi logika „személytelennek”, azonosíthatatlannak. Ez a szerkezet nem produktív, nem lehet további természerti jelenségeket megnevező igékkal személytelen mondatot képezni:

(99) *Il herbe.

(100) *Il pierre.

Ezzel szemben (99a) és (100a) elfogadható, ez a szerkezet produktív:

(99a) Il pousse de l’herbe.

(100a) Il est tombé une pierre.

Miért nem produktív az *il + V + SN* típusú szerkezet?

RUWET (1990: 43 – 97) szerint elképzelhető, hogy a földrajzi, meteorológiai jelenségek, ezek gyakorisága is befolyásolják a nyelvet. A nagy gyakorisággal előforduló természeti jelenségeket sokszor személytelen ige jelöli. Ha például olyan országban beszélnek franciául, ahol sokszor van vulkáni kitörés, lehet hogy az **Il pierre* típusú mondatok is léteznének.

Összefoglalva e teljességre nem törekvő elemzést, megállapítható, hogy a francia személytelen mondat sajátosságainak megértése talán könnyebb, ha segítségül hívjuk a szemantikai komponens.

BIBLIOGRÁFIA

- BRUNOT, F.: La pensée et la langue, Masson, Paris, 1965
- BONNARD, H.: Code du français courant, Magnard, Paris, 1987
- ESKÉNAZY, A.: Notes sur les constructions impersonnelles du français contemporain, Revue romane No III., 1968
- GAATONE, D.: La transformation impersonnelle en français, in Le français moderne, 38-4, 1970
- HÉRIAU, M.: Le verbe impersonnel en français moderne, thèse présentée devant l'Université de Haute Bretagne, 1976
- HILTY, G.: Il impersonnel, Le français moderne. No 10, 1959
- KELEMEN J.: Essai de la classification des déterminants du nom en français selon des critères syntaxiques et contextologiques, Annales Universitatis Scientiarum Budapestinensis de Rolando Eötvös, Nominata Separatim Sectio Linguistica, Tomus XI 127 – 136, Budapest 1980
- KELEMEN J.: De la langue au style, Bessenyei György Könyvkiadó, Nyíregyháza, 2ème édition, 1999.
- MOIGNET, G.: Le verbe unipersonnel, Travaux de linguistique et de littérature 1970. VII. 1.
- RIVIÈRE, N.: Problèmes de l'intégration de l'impersonnel dans une théorie linguistique, Le français moderne No 4, 1979
- RIVIÈRE, N.: La construction impersonnelle en français contemporain, Paris, Editions Jean Favard, Masson, 1981.
- RIEGEL, M., PELLAT, J.-C., RIOUL, R.: Grammaire méthodique du français, PUF, Paris, 1994
- RUWET, N.: Théorie syntaxique et syntaxe du français, Paris, Seuil, 1972
- RUWET, N.: Grammaire des insultes et autres études, Paris, Seuil, 1982.
- RUWET, N.: Des expressions météorologiques, Le français moderne No1/2, 1990.
- VÄLIKANGAS, O. Eléments de syntaxe contrastive du verbe, Constructions impersonnelles, Helsinki, 1987.